

ЦЕНТАР ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ И КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКИ
(ЦРПМ)

КРАТКА АНАЛИЗА Бр.4

СОСТОЈБИТЕ СО КРИВИЧНОТО ДЕЛО

**„ПРЕДИЗВИКУВАЊЕ НАЦИОНАЛНА, РАСНА И ВЕРСКА
ОМРАЗА, РАЗДОР И НЕТРПЕЛИВОСТ,,**

**ОД ЧЛЕН 319 СТАВ 1 ОД КРИВИЧНИОТ ЗАКОНИК ПО
ПРЕСУДАТА ВО СЛУЧАЈОТ ВРАНИШКОВСКИ**

19 март, 2005
Скопје, Македонија

ЦЕНТАР ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ И КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКИ (ЦИКП)

Центар за Истражување и Креирање на Политики (ЦИКП) е независен и непрофитен истражувачки институт настанат како резултат на потребата од независни, темелни и точни истражувања во областа на применетите (јавните) политики. ЦИКП подготвува анализи и го набљудува процесот на креирање политики во Македонија. Со своите истражувања и објективни анализи базирани на факти и теренски истражувања Центарот се стреми да покрене дебата околу битни социо-економски прашања за Македонија. ЦИКП се состои од група на експерти од земјата, како и надворешни соработници од повеќе Европски земји. Експертите се образовани и имаат искуство во разни области како на пример-политикологија, право, економија, меѓународни односи, и социологија.

ЦИКП цели кон пополнување на јазот помеѓу законските решенија и јавните политики и реалната ситуација преку конкретни анализи како и лобирање (advocacy) на истите. Областите во кои членовите на ЦИКП моментално работат се следниве:

- а) Социо-економски Развој на Општините
- б) Истражување на Македонската Политичка Сцена преку Студии на Јавното Мнение т.н., Студии Пред и После Избори (national election studies на Универзитетот во Мичиген)
- в) Истражувања во Здравството и Здравствената Заштита (финансирање, рационализација на здравствените услуги, и т.н. quality assurance)
- г) Социјално Осигурување (пензиски системи)
- д) Добро Владеење (мониторинг на децентрализацијата на локално ниво)
- ѓ) Градење на Капацитети на НВОа, групи на граѓани и професионални организации преку тренинзи за тоа како се вршат истражувања на јавните политики (policy analysis).
- е) Евроинтегративни процеси
- ж) Евалуација на ефикасноста на јавните политики/регулативите/законите

Сметаме дека подготовката на студии на случај за Македонските социо-економски проблеми на микро ниво ќе го помогне процесот на креирање на добри односно квалитетни јавни политики. Исто така, убедени сме дека е повеќе од потребно да се работи на евалуација на јавните политики во различните сектори за истите да бидат подобрени и поблиски до потребите на граѓаните.

1. Краток Вовед

1.1. Обвинетиот е прогласен за виновен за кривично дело „предизвикување национална, расна и верска омраза, раздор и нетрпеливост“ од член 319 став 1 од Кривичниот законик.

1.2. Од законскиот опис на кривичното дело, произлегува дека тоа може да се изврши, помеѓу другото, *и на друг начин* кој ќе предизвика национална, расна и верска омраза, раздор и нетрпеливост.

1.3. Судот ја темели својата пресуда токму врз оваа клаузула.

1.3.1. „...Од вака утврдената фактичка состојба произлегува дека со дејствијата обвинетиот во критичните периоди ги презел содржаните битни обележја на кривичното дело „Предизвикување национална, расна и верска омраза, раздор и нетрпеливост“ од чл. 319 стр. 1 од КЗ...Ова кривично дело, покрај опишаните дејствија, се сторува и на друг начин кога со таквото сторување ќе се предизвика верска омраза, раздор или нетрпеливост...“¹

1.3.2. „...Од самиот законски опис на кривичното дело, јасно произлегува, дека истото може да се изврши и на било кој друг начин со преземање на други дејствија со кои ќе се предизвика или разгори национална, расна омраза, раздор и нетрпеливост. Во конкретниов случај, со дејствијата опишани во изреката на првостепената пресуда, ..., правилно нашол првостепениот суд, дека претставуваат дејствија на извршување на еден од другите облици на вршењето на кривичното дело, за кое обвинетиот се обвинува и е огласен за виновен...“²

1.4. Кои се тие битни обележја, т.е. кои се тие други дејствија како се преземаат и кои се тие други начини и облици на вршење на кривичното дело не е изречно и однапред определено.

2. Тековни состојби

2.1. Постојењето на ова кривично дело се смета за прифатливо во Европските демократски општества заради:³

¹ Пресуда на Основниот Суд од Битола, стр. 18.

² Пресуда на Апелациониот Суд во Битола КЖ. бр. 631/2004 со која се потврдува обвинителната пресуда на Основниот Суд од Битола по истојот случај, стр. 4.

³ Спротивно на ова, во САД, ова кривично дело не би го положило тестот на уставност, бидејќи според уставната јуриспруденција на оваа земја, секоја забрана на говор, па и на оној кој содржи во

2.1.1. потребата од спречување на безредија.⁴

2.1.2. заштита на правата и слободите на другите.⁵

Сепак,

2.2. Клаузулата „и на друг начин“ го прави кривичното дело нејасно и со елементи на ретроактивност.

2.2.1. Клаузулата „и на друг начин“ во член 319 став 1 од Кривичниот законик претставува дефинирање на кривичното дело „предизвикување национална, расна и верска омраза, раздор и нетрпеливост“ исклучиво врз основа на последици од поведение врз другите, што не се утврдливи се до завршетокот на главниот претрес на судското рочиште.

2.2.2. Како таква, таа не овозможува разумно лице да предвиди кои изјави и дејства се забранети, што доведува до правна несигурност и може да има негативен – т.н. смрзнувачки – ефект врз општата волја на граѓаните да ја остваруваат својата слобода на изразување.

2.2.3. Ваквата нејасност може да доведе до произволност при примената на кривичното дело, што од своја страна, може да претставува основа за ништовност на правниот акт или негов дел, следствено на теоријата за северабилност.⁶

2.3. Судот пропушти да воведо стандарди за толкување на клаузулата „и на друг начин“ во насока на појаснување на кривичното дело и ублажување на неговото ex post facto дејство.

2.3.1. Прифатливо е произволноста која произлегува од нејасна дефиниција на едно кривично дело да се оневозможи преку условување на неговото постоење со висок степен на вина или повреда, како и преку други судски стандарди за толкување.⁷

себе компоненти на национална, расна и верска омраза, претставува неуставна дискриминација на гледишта. Нпр. Р.А.В. пв. Градот Сент Пол, (R.A.V. v. City of St. Paul, 505 U.S. 377, (1992)).

⁴ Нпр. Партија на Единствениот Пат пв. Турција. (Refah Partisi v. Turkey, 37 Eur. H.R. Rep. 1 (2003)).

⁵ Нпр. Јерсилд пб. Данска, (Jersild v. Denmark, 19 Eur. H.R. Rep. 1 (1994)); Вингроув пв. Велика Британија, (Wingrove v. United Kingdom, 24 Eur. H.R. Rep. 1 (1996)); Ото-Премингер Институт пв. Австрија, (Otto-Preminger Institute v. Austria, 19 Eur. H.R. Rep. 34 (1994)).

Инаку, и двете причини се составен дел од член 10 став 2 на Европската Конвенција, односно од листата на услови и рестрикции кои го оправдуваат ограничувањето на правото на изразување утврдено во истиот член. Понатаму, член 17 на Европската Конвенција предвидува дека никој не може да се повикува на право од Конвенцијата со цел рушење на другите права утврдени со истиот акт. Совет на Европа, Конвенција за Заштита на Човековите Права и Фундаменталните Слободи.

⁶ Нпр. Асоцијација Екин пв. Франција, (Ass'n Ekin v. France, 35 Eur. H.R. Rep. 35, 1127-28 (2002)).

⁷ Нпр. Вингроув пв. Велика Британија, (Wingrove v. United Kingdom, 24 Eur. H.R. Rep. 1 (1996)).

2.3.2. Од образложението на пресудата во случајот Вранишковски единствено следи дека кога некој издава верски календари и летоци, присуствува на епископско хиротонисување и одржува верски обреди во приватен стан, со цел разнебитување на одредена верска институција, тогаш тој всушност смислено ги презема битните обележја на горе-споменатото кривично дело.

2.3.3. Од образложението не произлегува дека овие изјави и дејства претставуваат сеопфатно судско дефинирање на клаузулата „и на друг начин,“ што значи дека кривичното дело останува нејасно и со елементи на ретроактивност и по случајот Вранишковски.

3. Предлози за надминување на тековните состојби

За да се надминат постојните и одбегнат идни незавидни последици од примената член 319 став 1 од Кривичниот законик, Центарот за Истражување и Креирање Политики (ЦИКП) ги предлага следниве мерки:

3.1. да се дефинира кривичното дело „предизвикување национална, расна и верска омраза, раздор и нетрпеливост“ исклучиво врз основа на однапред забрането поведење, а не според последиците од поведење на обвинетиот врз другите, утврдливи само отпосле, во текот на судската постапка.

3.2. Во случајот на верска омраза, да се дефинира однапред забранетото поведење како повреда на поединци, а не на верска доктрина.

3.2.1. Спротивното ќе внесе опасност судовите да расправаат за повреди на верски принципи кои може да не им се доволно познати.

3.3. Да се дозволи одбрана врз основа на небрежност или непостоење на свест кај обвинетиот дека:

3.3.1. некој однадвор би можел да ги слушне неговите изјави, и/или

3.3.2. неговите изјави и дејства би можеле да предизвикаат национална, расна и верска омраза, раздор и нетрпеливост.⁸

3.4. Да се овозможи основаната политичка критика да остане заштитен говор, и во случаевите кога содржи компонента на верска навреда.

3.4.1. Потребно е да се внимава кривичното дело предизвикување национална, расна и верска омраза, раздор и нетрпеливост да не стане инструмент за задушување на политичката дебата.⁹

---

⁸ Нпр. Закон за Јавен Ред на Велика Британија § 18(2)-(5), ((Public Order Act, 1986, c. 64, pt. III, § 18(2)-(5)(Eng.)).

Или,

3.5. Да се воспостават судски стандарди за толкување на клаузулата „и на друг начин.“ Во оваа насока, ЦИКП предлага три можности:

3.5.1. *Јасна и непосредна опасност*

3.5.1.1. Клаузулата „и на друг начин“ да се однесува само на случаите кога изјавите и дејствата на обвинетиот се насочени кон предизвикување на непосредно безредие, кое не би можело да се спречи од страна на органите за безбедност и реално имаат потенцијал да предизвикаат таква противзаконска состојба.¹⁰

3.5.2. *Големината на злото*

3.5.2.1. Судското разгледување на начините на кои може да се предизвика национална, расна и верска омраза, раздор и нетрпеливост, да се постави во рамките на прашањето дали големината на злото кое би следело од изјавите и дејствата на обвинетиот, намалена за веројатноста тоа да се оствари, го оправдува ограничувањето на неговата слобода на изразувањето и дејствувањето.¹¹

3.5.2.1.1. Клаузулата „и на друг начин“ да се однесува само на случаите во кои производот од големината на злото и веројатноста тоа да се оствари би бил, според судското уверување, задоволитено висок да наложи ограничување на слободата на изразување и дејствување на обвинетиот и негово казнување, пропорционално и во мера потребна за враќање во првобитната состојба.

3.5.3. *Баланс* (помеѓу правото на изразување на обвинетиот и правото на верско убедување на другите)

3.5.3.1. Клаузулата „и на друг начин“ да ги покрива случаите во кои ќе се утврди дека обвинетиот *свесно* искажал:

3.5.3.1.1. неистини за факти;

3.5.3.1.2. вистини за факти кои продираат во личната сфера на засегнатите граѓани;

---

⁹ Нпр. Цејлан пв. Турција, (Ceylan v. Turkey, 30 Eur. H.R. Rep. 73, 87 (2000)).

¹⁰ Нпр. Бранденбург пв. Охајо, (Brandenburg v. Ohio, 395 U.S. 444, (1969)).

¹¹ Нпр. Денис пв. САД, (Dennis v. United States, 341 U.S. 494 (1951)).

3.5.3.1.3. мислење кое претставува сериозна навреда по достоинството на засегнатите;

3.5.3.2. Доколку пак се утврди дека обвинетиот *свесно* искажувал:

3.5.3.2.1. неvistини, но само откако вложил напори да ја провери фактичката состојба поврзана со нив;

3.5.3.2.2. вистини за факти кои, освен по личната, имаат импликации и по општествената сфера;

3.5.3.2.3. мислење кое не претставува сериозна навреда по достоинството на засегнатите.¹²

Судот, пред да одлучи дали да подведе определен случај под клаузулата „и на друг начин,“ да изврши баланс помеѓу правото на изразување на обвинетиот и правото на верско убедување на другите.

---

¹² Ова е всушност резиме на третманот на правото на слободно изразување од страна на Германскиот Уставен Суд. Нпр. Случајот Лјут (BverfGE 7, 198 (1958)), Одредување на Холокаустот, (90 BVerfGE 241 (1994)); Историска Фабрикација (90 BVerfGE 1 (1994)), Тухолски (21 EuGRZ 463-65 (1994)).